

Kyrksamheten under debatt

De uppgifter om kyrksamheten vid högmässor i Sverige som Dagens Nyheter den 17 juli publicerade har väckt en livlig debatt. I flertalet tidningar har huvudlinjen härvid inte varit att diskutera problemet om den ostridigt låga och med all sannolikhet sjunkande kyrksamheten, utan att framställa uppgifterna såsom tvivelaktiga eller värdelösa. Frågan om dessa uppgifters betydelse och innebörd måste därför än en gång upptas.

Dagens Nyheter's undersökning gick uteslutande ut på att så långt möjligt få fram representativa siffror för kyrksamheten. Därför valdes de områden som undersöktes helt slumpvis utan tanke på om de kunde antas företräda större eller mindre kyrkligt intresse. En del fel insmög sig emellertid i materialet, främst såtillvida som i en del fall besöksfrekvensen i en kyrka ställdes i relation till folkmängden i en församling, trots att gudstjänst vid tillfället ägde rum i flera kyrkor inom församlingen. Någon anledning att anta att dessa fel nämnvärt påverkade totalresultatet finns inte, men Dagens Nyheter har likväl genom en utrensning av alla osäkra uppgifter ur undersökningen av kyrkbesöken den 19 juni avlägsnat denna felkälla. Vidare anmärktes i flera tidningar att några speciellt kyrksamma områden förbigåtts — man insinuerade till och med att detta skett avsiktligt. För att bryta udden av denna anmärkning har besöksfrekvensen i ett femtital kyrkor, huvudsakligen inom områden som påståtts vara särskilt kyrksamma (Västergötland, Bohuslän, Tornedalen), fastställt för den 24 juli; enligt en rad meddelanden saknas skäl att befara att denna dag skulle vara mindre representativ än den 19 juni. Den reviderade bild som härvid vunnits återfinns i vidstående sammanställning.

Att denna sammanställning ger en överdriven föreställning om besöksfrekvensen de angivna dagarna lär vara ganska säkert: till stor del har områden med uppgivet hög kyrksamhet valts, medan inga områden medtagits på grund av notoriskt låg kyrksamhet. Trots detta inträder inte någon mera väsentlig förändring i bilden. Den genomsnittliga besöksfrekvensen i städerna förblir konstant (0,9 procent), på landsbygden stiger den från 2,3 till 3,7 procent, i hela riket från 1,7 till 2,5 procent. De allmänna slutsatser Dagens Nyheter ansåg sig kunna dra ur det den 17 juli publicerade materialet — som aldrig påståtts ge någon absolut exakt uppfattning om kyrksamheten — håller fortfarande. Antalet kyrkbesökande varje söndag kan inte beräknas till mer än omkring fyra procent av den vuxna befolkningen.

Undersökningen har, såsom tidigare betonats, särskilt avsett att innebära en kontroll av de på en Gallupundersökning

byggda siffror som diakonistyrelsen publicerade i våras (Folkets röst om kristendom och kyrka). Enligt denna uppgav, för att blott nämna de viktigaste siffrorna, 7 procent att de gick i kyrkan varje eller nästan varje söndag och inte mindre än 20 procent att de varit i kyrkan någon gång under de senaste 14 dagarna. Att dessa uppgifter tyder på en flerfaldigt högre kyrksamhet än den av Dagens Nyheter gjorda undersökningen är utan vidare klart. Lika klart torde vara att Dagens Nyheter's siffror måste anses säkrare. Inte därför att de utgår från ett mångdubbelt större material än Gallupundersökningen. Utan därför att det av de flesta anses förtjänstfullt att gå i kyrkan och att de därför, medvetet eller omedvetet, överdriver sin kyrksamhet. Detta förhållande har inte, som vissa tidningar tanklöst antagit, med Gallupmetoderna i och för sig att göra. Själva Gallupundersökningen har säkerligen varit korrekt, men då man frågar personer om hur de handlar i sådana fall där ett visst handlande ter sig värdefullt, ett annat osympatiskt, är inte korrekta svar att vänta — det hör till det mest elementära på detta område. Det bör understrykas att vissa tidningar oförbehållsamt erkänt detta faktum.

En rad andra anmärkningar har riktats mot Dagens Nyheter's redogörelse, liksom mot en liknande redogörelse år 1928. Det har sagts att tidpunkten var olämplig; på vackra somardagar går folk inte i kyrkan. År 1928 gällde redogörelsen november månad; då sades att på kulna höstdagar går folk inte i kyrkan. Om någon av dessa båda stridiga ståndpunkter har något fog för sig kan inte med säkerhet avgöras, ehuru en rad meddelanden tyder på att kyrksamheten, särskilt på landet, är större vid vackert väder än vid fult väder; kompletterande utredningar är därför behövliga. En omständighet som talar mot antagandet att årstiden skulle pressat ned siffrorna är att ett avsevärt antal redovisade högmässor utöver "ordinarie" besökare också bevistats av en grupp konfirmander, givetvis ofta åtföljda av sina föräldrar.

Vidare har sagts att Dagens Nyheter glömt bort frikyrkorna. Tvärtom: vi har uttryckligen betonat att undersökningen inte gällde annat än statskyrkans gudstjänster och att besöksfrekvensen i frikyrkorna säkerligen är vida högre. Att slå ihop statskyrkan och frikyrkorna i en dylik undersökning skulle vara uppenbart missvisande, eftersom medlemskap i statskyrkan är obligatoriskt och frikyrkorna bygger på frivillighet. Det har påståtts att kanske hälften av gudstjänstbesöken i vårt land gäller fria kyrkosamfund. Så mycket orimligare vore det att slå ut dessa gudstjänstbesök (härifrån från samfund med några få procent av vårt lands befolkning) på hela befolkningen. Anmärkas bör att även diakonistyrelsen's undersökning självfallet bortsåg från frikyrkorna. Att besöksfrekvensen i dessa kyrkor också är av intresse är självklart, men icke i detta sammanhang.

Anledning saknas att ingå på andra mot den givna redogörelsen riktade, ofta påtagligt ohållbara invändningar. Ibland anses personliga intryck viktigare än statistiska undersökningar; vart denna fördom, förknädd med svag logik, kan leda visar följande rader i en stor landsortstidning: "Påståendet att kyrksamheten i städerna skulle vara särskilt låg är direkt felaktigt. Vårt intryck är att den snarare ökat än minskats." Att städerna företer lägre kyrksamhet än landsbygden är sedan årtionden ett känt och erkänt faktum. Vart utvecklingen går kan inte en en-

skild kyrkbesökare fastslå — det borde inte vara svårt att förstå.

På en viktig punkt bestyrker debatten de synpunkter som förut framförts i denna tidning. Den namnkristendom som här framhåvts gör sig bred även i pressdebatten: den kommer till uttryck i belåtenhet med vad som är, i försök att tillbakavisa alla uppgifter som kan synas olustiga, i ett slags stillsam högfärd inför hela problemet, som tyder på total brist på intresse. Mot denna nedlåtande välvilja mot religionen kontrasterar den allvarliga vilja att diskutera saken och att få en ändring till stånd som utmärker andra pressorgan, särskilt inom det frikyrkliga lägret. Denna kontrast blir än klarare vid en blick på debatten kring den kyrkliga förkunnelsen.